

проводити їх, використовуючи нові методики. При цьому особливу увагу слід приділити аналізу проблем, пов'язаних з розвитком туризму; скороченню розриву між існуючим та прогнозованим станом галузі; визначенню ресурсів, необхідних для виходу на встановлені показники та досягнення головної мети стратегічного плану – підвищення ефективності функціонування як СЗТ, так і туристично-рекреаційної галузі загалом.

Висновки. Формування цілісного стратегічного плану розвитку СЗТ в регіоні – досить складний процес, в основу якого має бути покладено дотримання основоположних принципів: цілеспрямованості, системності, комплексності, соціального захисту населення і навколишнього середовища від негативних наслідків, ефективності, адаптивності, балансу інтересів і легітимності.

Окрім цього, необхідно зазначити, що процес розроблення стратегії розвитку СЗТ не завершується негайними діями і результатами. Він характеризується визначенням загального напрямку розвитку туризму в сільській місцевості й подальшим коригуванням внаслідок реалізації цієї стратегії. Головним завданням стратегії є зосередження уваги і зусиль на конкретних найважливіших завданнях, оскільки під час її розроблення не можна передбачити всі можливості й варіанти розвитку СЗТ на тій чи іншій території.

Перспективною складовою стратегії ровику СЗТ в регіоні повинна стати кластеризація, яка "передбачає добровільне об'єднання окремих організаційно самостійних суб'єктів, взаємодія яких повинна забезпечувати синергійний ефект вивільнення їх внутрішнього потенціалу, спрямованого на досягнення спільної кінцевої мети" [7]. Таке кооперування ринкових інфраструктурних елементів у галузі СЗТ дасть змогу його учасникам вирішити спільні проблеми соціально-економічного, інвестиційно-інформаційного, екологічного та іншого спрямування.

Література

1. Богданов Е.И. Планирование на предприятии туризма / Е.И. Богданов, О.Н. Кострюкова, В.П. Орловская, П.М. Фенин. – СПб.: Изд. дом "Бизнес-пресса", 2003. – 288 с.
2. Браймер Роберт А. Основы управления в индустрии гостеприимства / Роберт А. Браймер. – М.: Изд-во "Аспект-Пресс", 1995. – 382 с.
3. Буров В.П. Бизнес-план фирмы: теория и практика / В.П. Буров, А.Л. Ломакин, В.А. Морошкин. – М.: Изд-во ЭКМОС, 2000. – 176 с.
4. Габрель М.М. До розробки стратегії "Львів – 2010". Питання методології та практики / М.М. Габрель // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – Сер.: Технології і методики архітектурного дослідження. – Львів: Вид-во НУ "Львівська політехніка". – 2000. – № 3. – С. 333-352.
5. Регіональна політика та механізми її реалізації: монографія / за ред. М. Долішнього. – Львів, 2003. – С. 299-306.
6. Сімків Л.Є. Перспективи розвитку сільського (зеленого) туризму в Івано-Франківській області / Л.Є. Сімків, І.І. Проданова // Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць. – В 9 т. – Т. VII. – Дніпропетровськ: Вид-во ДНУ. – 2009. – Вип. 251. – С. 1215-1220.
7. Гловацька В.В. Кластеризація як напрям стратегічного розвитку сільського (зеленого) туризму / В.В. Гловацька. [Електронний ресурс]. – Доступний з http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/aprer/2010_6_1/2.pdf.

Симків Л.Є., Проданова І.І. Теоретические основы стратегии развития сельского зеленого туризма в регионе

Рассмотрены теоретические основы формирования стратегии развития сельского зеленого туризма в регионе, представлены ее типы и стратегические подходы, этапы и условия реализации, основные положения концепции, определены стратегические приоритеты, проведен SWOT-анализ сельского зеленого туризма Ивано-Франковской области, определены ожидаемые результаты.

Ключевые слова: сельский зеленый туризм, стратегия развития, регион, концепция, приоритеты, SWOT-анализ.

Simkiv L.Ye., Prodanova I.I. The theoretical aspects of development strategy rural green tourism in region

Forming theoretical bases of development strategy of rural green tourism are considered in a region, its types and strategic approaches are presented, stages and terms of realization, substantive provisions of conception, outlined strategic priorities, conducted the SWOT-analysis of rural green tourism in Ivano-Frankivsk region, certainly expected results.

Keywords: rural green tourism, strategy of development, region, conception, priorities, SWOT-analysis.

УДК 504.03

Ст. викл. Г.І. Ільчук – ІЕПТ ім. Вячеслава Чорновола

ЕСТЕТОТЕРАПІЯ – ФУНДАМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Досліджено природу причин бурхливого розвитку глобальної екологічної кризи, яка є наслідком руйнування творчого потенціалу нації, суспільства загалом численними неконтрольованими чинниками інформаційного, соціально-економічного та інших напрямів. Запропоновано превентивні заходи, які могли б стати запорукою ефективного управління природоохоронною діяльністю.

Ключові слова: екологічна безпека, прикладна екологія, навколишнє середовище, управління природоохоронною діяльністю, естетотерапія

*Або люди зроблять так,
щоб на Землі було менше диму,
або дим зробить так,
щоб на землі було менше людей
Л. Батток*

Вступ. Одна з найбільш актуальних проблем сучасної науки полягає у системному дослідженні природних процесів, прогнозуванні та комплексній оцінці змін у навколишньому середовищі під дією антропогенного навантаження.

Нинішня екологічна ситуація в Україні характеризується як глибока еколого-економічна криза, котра зумовлена закономірностями функціонування адміністративно-командної економіки колишнього СРСР. Нарощування продуктивних сил здійснювалось практично без врахування екологічних наслідків, панував відомчий, споживацький підхід до розміщення нових виробництв. Було допущено серйозних помилок в організації комплексного використання природних ресурсів, недостатня увага приділялася управлінню охороною природи та контролю якості природного навколишнього середовища.

Україні притаманні такі екологічні проблеми, як кислотні дощі, трансформоване забруднення, руйнування озонового шару, потепління клімату, накопичення відходів (особливо токсичних і радіаційних), зниження біологічного різноманіття. Аварія на Чорнобильській атомній електростанції 1986 р. з її величезними медико-біологічними наслідками спричинила в Україні ситуацію, що наближається до рівня глобальної екологічної катастрофи. За ба-

гатьма показниками (кількість промислового бруду на душу населення, кількість шкідливих виробництв, показники дитячої смертності, онкологічних захворювань) Україна посідає перші місця в Європі та у світі.

Закон України "Про охоронну навколишнього середовища" визначає поняття екологічної безпеки та заходи щодо її забезпечення. У законі наведено поняття зон надзвичайних екологічних ситуацій (екологічної катастрофи, підвищеної екологічної небезпеки). Встановлена дисциплінарна, адміністративна, цивільна і кримінальна відповідальність за екологічні правопорушення [1]. У системі екології людини існує соціальна екологія, що вивчає взаємовідносини елементарно соціальних груп суспільства та людства загалом із життєвим середовищем.

Прикладна екологія – дисципліна, що вивчає механізми руйнування біосфери людиною, способи запобігання цим процесам та розробляє принципи раціонального використання природних ресурсів без деградації життєвого середовища. Прикладна екологія базується на системі законів, правил та принципів екології та природокористування. Як наука вона базується, передусім, на знаннях у різних галузях у біології – фізіології, генетиці, біофізиці, але вона також пов'язана з іншими природничими науками – фізикою, хімією, геологією, математикою. Вона, окрім цього, не може бути відділена від моралі права економіки, оскільки лише в союзі з ними може докорінно змінити ставлення людини до природи [2, с. 14-16].

Незважаючи на те, що створено Міністерство охорони навколишнього середовища України, Державне управління охорони навколишнього середовища, Державна екологічна інспекція, що маємо звітність про тисячі мільярдів інвестицій у цю галузь, вражає сумна статистика щодо стану здоров'я населення, щодо природного приросту населення (відсутній з 1991 р.), а тривалість життя на 6 років нижча, ніж у розвинених країнах.

Глибоке занепокоєння викликає стан природних ресурсів.

Унаслідок господарської діяльності людини інтенсивно використовуються природні ресурси з великою кількістю хімічних елементів. За оцінкою Всесвітньої організації охорони здоров'я, людство використовує до 500 тис. хімічних сполук (всього відомо 6 млн сполук), з них близько 40 тис. мають шкідливий вплив на природне середовище, а 12 тис. сполук є токсичними для людини.

Деградоване штучне міське середовище має комплексну шкідливу дію на здоров'я населення внаслідок забруднення атмосферного повітря, дефіциту сонячного проміння, води, а також стресових факторів, зумовлених напруженим ритмом життя, скупченістю населення, нестачею зелених насаджень, шумовим і вібраційним навантаженнями, впливом електромагнітних, теплових та іонізуючих випромінювань [7, с. 28-29].

Постановка завдання. Естетотерапія беззаперечно є одним із найважливіших засобів якісного вдосконалення людської природи. Тільки вона дасть змогу забезпечити розуміння та пошану до моральної норми. Системи вимог, які визначають обов'язки людини стосовно навколишнього світу та дають змогу оцінити та контролювати себе.

Основні завдання цього дослідження такі:

- заглянути в корінь причин розвитку екологічної кризи;
- розглянути трактування визначень естетотерапії як одного з важливих, дієвих засобів для ефективної санації людської свідомості;
- аргументувати доцільність естетотерапії в процесі управління природоохоронною діяльністю.

Основний матеріал дослідження. Необхідність бити на сполох зумовлена загальним культурним занепадом, який вчені пов'язують з деструктивною за своїм характером філософією та естетикою постмодернізму та постпостмодернізму другої половини ХХ ст. Для цієї течії характерне досить примітивне, бездуховне тлумачення людської чуттєвості, яка за Ж. Мотаром, має бути спонтанною, розкутою, інстинктивною, тобто ніяким чином не підготовленою всім попереднім культурним розвитком до збільшення в ній людяності. На засадах такої чутливості відбувається анімалізація людини, що призводить її у стан дикунства.

Створено досить небезпечний для людської свідомості екосоціально-інформаційний стан: потік негативної інформації, що обрушується на сучасну людину (дитину), поза межам подразником, таким, що викликає перезбудження та зриви в роботі нервової системи організму [8, с. 24].

Однією зі істотних причин нагромадження екологічних проблем в Україні є елементарне нехтування принципів менеджменту, що тягне за собою недотримання законодавства та порушення прав людини.

На фоні неправильного харчування та гіпервітамінозів у дітей розвивається незвична поведінка, що отримала назву девіантної (М. Сократов). Руйнівником творчого потенціалу нації, суспільства загалом нерідко виступають соціальні віруси (термін запровадив відомий учений А. Субетто). Це – "певні зразки поведінки, що нав'язуються людині, суспільству, етносу через свідомість шляхом інформаційного впливу. Вони руйнують природну, традиційну для даного суспільства еволюцію". Соціальний вірус як негативний, антигуманний та руйнуючий морально-духовні, індивідуально-творчі основи людського "Я" сучасний об'єктивний чинник суспільного розвитку, поводить себе щодо соціуму вкрай жорстко, швидко відвойовує власні позиції. "По суті він паразит, що швидко розмножується, протестує проти суспільної програми суспільства, його традиційних засад, знаходить прогалини, демонструє негативні моменти та через це руйнує" (Ю. Дрешер, Т. Ключенко) [8, с. 24-25].

Нині виховний процес ускладнюється характерним для постіндустріального суспільства антикатарсисним фоном, який створюється численними неконтрольованими чинниками інформаційного, соціально-економічного та інших напрямів. Терміновим превентивним заходом, на моє переконання, щодо ефективного управління природоохоронною діяльністю є реанімація людської свідомості. Бо інакше у Вселенній запалить одного разу велику свічку по планеті Земля.

Естетотерапія – це найперша вакцина проти людської байдужості, яка є причиною поглиблення екологічної кризи.

Естетотерапія – це своєрідне лікування людської душі через чуттєву сферу. Це інтегроване поняття, яке об'єднує дві складові:

- естетичне (від грецьк. *aisthetikos* – чуттєвий) та
- терапія (від грецьк. *therapeia* – лікування).

За визначенням Н. Киященка, людина здорова й повноцінна, доки у порядку знаходиться її внутрішній світ, доки в злагоді із собою, доки існує стійка і справедлива ієрархія цінностей у її розумінні світу. Споглядання, переживання краси й гармонії призводить до гармонії й усі рухи душі, упорядковує й гармонізує сприймання світу. Краса врівноважує чуттєве і раціональне, створює для душі нову якість порядку [8, с. 23-24].

Естетотерапевтична освіченість має будуватися на засадах філософії, етики, естетики, психології, психотерапії та сучасної особистісно-орієнтованої освітньої парадигми.

По-перше, естетичне є одним із засобів якісного вдосконалення людської природи: естетичне виховання є невід'ємною складовою загального виховання людини, яке спрямоване на формування певної моделі її ставлення до світу.

По-друге, нині естетичне набуває особливого функціонального значення в життєдіяльності людини. Через свою унікальну саногенну (зцілюючу, оздоровчу) функцію воно надає їй можливість відновлення єдиної картини світу, чим повертає до стану психологічної стійкості [5, с. 14-15].

Естетотерапія – самостійна сфера інтегративного наукового знання про засоби та методи створення психологічно комфортного освітнього середовища, здатного відновити природну гармонію сучасної людини з навколишнім середовищем, надати їй можливості щодо подальшого індивідуально-творчого саморозвитку. Естетотерапія несе в собі приховані інструкції щодо збереження цілісності й розвитку творчого потенціалу особистості, її духовного ядра [8, с. 7].

Базисом естетотерапії є філософські, християнсько-релігійні та особистісно орієнтовані психолого-педагогічні концепції, що розглядають людину як найвищу цінність у світі, котра має розвиватися та формуватися за законами Краси, Любові та Добра. Найважливішим ядром особистості стає духовна сутність людини та її надзвичайна сприйнятливості до естетичного переживання Всесвіту.

Духовне виховання розглядається як змістовна основа формування ядра особистості, яка несе в собі світоглядну функцію. Естетичне виховання можна вважати попередньою умовою успішної реалізації завдань усіх складових виховання як поле реалізації усіх виховних завдань.

Екологічне виховання формується на полі естетичного виховання у тісній взаємодії із трудовим, художнім, економічним, статевим, моральним вихованням, спільним знаменником яких є духовне виховання. Адже моральна норма – це система вимог, які визначають обов'язки людини стосовно навколишнього світу та дають змогу оцінити та контролювати себе.

Ніяка система управління навколишнім природним середовищем (якою б досконалою вона не була теоретично) не буде ефективною, якщо людина (дитина) в країні буде морально занедбаною. "Дві речі наповнюють душу мою все новим здивуванням і зростаючим благоговінням: зоряне небо на-

ді мною і моральний закон у мені" – так Іммануїл Кант уперше обґрунтовує ідею саморозвитку природи [3, с. 7-8].

Висновки. Таким чином, тільки після ефективної санації людської свідомості можна говорити про впровадження прогресивних методів та засобів контролю стану довкілля з метою забезпечення гармонізації принципів і методів його охорони за світовими вимогами. Тому що тільки через розвиток у себе саногенного мислення, люди отримують здатність до повноцінного розвитку в соціумі.

Отже, соціально-культурні обставини в країні є тим фактором зовнішнього середовища кожної організації (підприємства), який несе в собі ризик для людства, що може перекреслити наше буття. Тому невідкладним завданням державних контрольних органів у сфері екологічної безпеки є дослідження соціально-культурних обставин в країні, оцінка їх ролі у подоланні екологічної кризи в Україні.

Естетотерапевтичний ефект позитивного емоційно-чуттєвого інтелектуального простору сьогодні можливий лише за умови розробки сучасними науковцями, поряд з науковою картиною Всесвіту (що отримала свій розвиток на поч. 70-х років XX століття), естетично-художньої картини Всесвіту. Адже в науковій картині сучасного світу може опинитися в комфортному стані лише незначна частина людства, що займається науково-дослідницькою діяльністю. Проте до естетичної та художньої картини світу залучається практично все населення планети Земля. Фрактальний аналіз Всесвіту підтверджує тезу про те, що Єдність існує у природі в усіх її численних проявах.

Існує пряма залежність між ступенем створення естетичнонасиченого педагогічного середовища, що гармонізує відносини людини із Всесвітом та рівнем сутнісної освіти і творчою діяльністю сучасної особистості.

Отже, у вимірах синергетичного методу естетичного дослідження необхідність естетотерапевтичної складової процесу формування сучасного індивіда стає очевидною.

Література

1. Закон України "Про охорону навколишнього середовища" від 25.06.1991 р., № 1264-XII. [Електронний ресурс]. – Доступний с <http://www.zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
2. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища : навч. посібн. – Вид. 5-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Знання", КОО, 2007. – 422 с.
3. Кант І. Естетика : пер. з нім. Б. Гавришкова. – Львів : Вид-во "Аверс", 2007. – 360 с.
4. Качинський А.Б. Екологічна безпека України: системний аналіз перспектив покращення. – К. : Вид-во НІСД, 2001. – 312 с.
5. Киященко Н.И. Эстетика – философская наука / Н.И. Киященко. – М. : Изд. дом "Вильямс", 2005. – 569 с.
6. Лазор О.Я. Державне управління у сфері реалізації екологічної політики в Україні: організаційно-правові засади : монографія / передм. і заг. наук. ред. проф. М.Д. Лесечка. – Львів : Вид-во "Ліга-Прес", 2003. – 542 с.
7. Апостолук С.О. Промислова екологія : навч. посібн. / С.О. Апостолук, В.С. Джигирей, І.А. Соколовський та ін. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Вид-во "Знання", 2012. – 430 с.
8. Федій О.А. Естетотерапія : навч. посібн. / О.А. Федій. – Вид. 2-ге, [перероб. та доп.]. – К. : Центр навч. літ-ри, 2012. – 304 с.

Ильчук Г.И. Эстетотерапия – фундамент экологической безопасности.

Исследована природа причин бурного развития глобального экологического кризиса, который является следствием разрушения творческого потенциала нации, общества в целом многочисленными неконтролируемыми факторами информационного, социально-экономического и других направлений. Предложены превентивные мероприятия, которые могли бы стать залогом эффективного управления природоохранной деятельностью.

Ключевые слова: экологическая безопасность, прикладная экология, окружающая среда, управление природоохранной деятельностью, эстетотерапия.

Ilchuk G.I. Aesthetotherapy – foundation of ecological safety.

Nature of reasons of rapid development of global ecological crisis that is investigation of destruction of creative potential of nation is investigational, societies on the whole by numerous out-of-control factors informative, socio-economic and other directions. Preventive measures that would become the mortgage of effective management by nature protection activity are offered.

Keywords: ecological safety, applied ecology, environment, management by nature protection activity, aesthetotherapy.

УДК 379.8:630*27 (477-25)

Аспір. М.М. Кутя;

проф. О.А. Гірс, д-р с.-г. наук – НУБіП України, м. Київ

ХАРАКТЕРИСТИКА РЕКРЕАЦІЙНИХ НАВАНТАЖЕНЬ ТА РЕКРЕАЦІЙНОЇ МІСТКОСТІ ЛІСОПАРКОВИХ ЛАНДШАФТІВ КИЄВА

За даними польових досліджень і матеріалами лісовпорядкування визначено фактичні, оптимальні, граничні рекреаційні навантаження та рекреаційні місткості лісопарків Києва, що характеризують їх природний рекреаційний потенціал.

Ключові слова: рекреаційне навантаження, рекреаційна місткість, природний рекреаційний потенціал, лісопарковий ландшафт.

З огляду на постійне зростання населення Києва, а отже, й об'ємів рекреації, виникає потреба вирішення питань, пов'язаних з уточненням природно-ресурсної бази рекреаційного лісокористування та можливістю на її основі задоволення потреб населення у відпочинку, оздоровленні й туризмі. Для того, щоб визначити рекреаційний потенціал лісів, потрібно встановити площі лісових ділянок, придатних для організації на них рекреаційної діяльності та відповідні їм рекреаційні навантаження, а також величину рекреаційної місткості цих лісів.

Показники величини рекреаційного навантаження дають змогу оцінювати ступінь рекреаційного використання окремих територій і є одними з найважливіших критеріїв для здійснення функціонального зонування, визначення обсягів рекреаційного благоустрою та багато інших заходів у рекреаційно-оздоровчих лісах з метою забезпечення раціонального рекреаційного лісокористування. Відповідно до показників рекреаційних навантажень, можна визначити показник рекреаційної місткості лісопаркових ландшафтів, що характеризує рекреаційний потенціал дослідної території.

Питання щодо визначення рекреаційних навантажень та природно-рекреаційного потенціалу вивчали багато вітчизняних та зарубіжних вчених: Р.Р. Возняк, В.А. Кучерявий, М.С. Нижник, А.І. Тарасов [6], В.Я. Курамшин [2], Л.П. Рісін, Н.М. Тюльпанов [8], G. Repsas [5], E. Gundermann та ін. [1, 4, 7]. Проте єдино прийнятої думки щодо оцінки рекреаційного потенціалу лісів не існує дотепер.

Мета дослідження – визначити середні значення рекреаційних навантажень, рекреаційну місткість та оцінити рекреаційний потенціал лісопарків м. Києва.

Матеріали та методика дослідження. Місцем для проведення досліджень було обрано ліси трьох лісопаркових господарств КО "Київзеленбуд": Святошинського, Дарницького та Конча-Заспа. З метою визначення площ лісів, придатних для рекреації, а також деяких інших показників було використано матеріали останнього лісовпорядкування для кожного господарства.

Під час визначення таксаційних показників рекреаційного призначення [3] та розрахунку рекреаційних навантажень і місткості природних комплексів, використано методiku, яку запропонував Р.Р. Возняк [1]. Згідно з цією методикою, для визначення фактичних рекреаційних навантажень лісопарків Києва було закладено 5 облікових пробних площ у насадженнях, що є найхарактернішими для умов досліджуваної території, на яких здійснено облік відвідуваності із заповненням відповідних польових бланків.

Під поняттям "рекреаційне навантаження" розуміють середню кількість годин щоденного перебування рекреантів на 1 га лісу протягом комфортного періоду (періоду із середньодобовою температурою вище ніж 5 °С). Для більш зручного практичного застосування цього показника прийнято середню кількість годин відпочинку ділити на 8, таким чином одержуємо одиницю виміру рекреаційного навантаження у вигляді людей за день на 1 га (люд./дн./га)

Обробку дослідних матеріалів на пробних ділянках, а також розрахунки необхідних показників, що характеризують рекреаційний потенціал лісопаркових ландшафтів, здійснено за допомогою програмного забезпечення Microsoft Office 2003 та STATISTICA 6.0.

Результати дослідження. Рекреаційне навантаження можна визначити як шляхом натурного обліку терміну перебування рекреантів на пробних площах чи у лісовому масиві, так і розрахунковим шляхом для всієї території рекреаційних лісів, зважаючи на кількість міського і сільського населення, яке відпочиває на цій території.

Згідно з першим підходом, з метою визначення фактичного значення рекреаційних навантажень на лісопарки було закладено 5 пробних площ для обліку відвідуваності у місцях, що за своїми таксаційними та рекреаційними характеристиками є найпоширенішими на території об'єкта спостережень. Під час обліку відвідуваності заповнювали спеціальну відомість, куди вносили щогодинні дані кількості людей, що увійшли і вийшли з об'єкта спостережень, а також людей, які не вийшли у конкретний час (щогодинну різницю між сумами накопичених підсумків за графами "ввійшло" і "вийшло"). Спос-